

El testament espiritual de Manuel Sanchis Guarner: lectura de dos fragments

He triat dos dels darrers escrits de Manuel Sanchis Guarner, que vénen a ser com el seu testament espiritual. El primer va aparèixer «a tall de pròleg» del meu llibre *Consciència idiomàtica i nacional dels valencians*, en el qual reitera la compatibilitat entre el sentiment identitari valencià i el reconeixement de la unitat de la llengua catalana i reivindica l'autonomia de la ciència davant els intents d'instrumentalització política de la qüestió lingüística. El segon escrit correspon a les primeres línies d'una crida a la concòrdia que estava redactant la vespra del seu traspàs, el 16 de desembre de 1981, i que ja no va poder continuar. Tots dos escrits traspuen el clima d'ofensiva política i mediàtica contra els sectors progressistes i valencianistes que caracteritzà els anys de la Transició política espanyola al País Valencià i que, sens dubte, precipità la mort de Sanchis Guarner.

LA CONSCIÈNCIA COMUNITÀRIA I EL NOM GENTILICI (1980)¹

Els valencians som un poble individuat i en tenim discerniment. I un poble, segons el defineix Maritain, és una comunitat de gent que té consciència que la història l'ha constituïda com a tal grup humà, que valora el seu propi passat i que s'estima ella mateixa tal com és —o tal com s'imagina ser— amb una espècie d'introversió indefugible. La comunitat no és cap entitat orgànica i transcendent a les persones que la integren, sinó el resultat d'una interacció personal i institucional

1. Pròleg a Antoni FERRANDO (1980), *Consciència idiomàtica i nacional dels valencians*, València, Institut de Ciències de l'Educació i Institut de Filologia Valenciana, p. v-xvii. Reeditat a M. SANCHIS GUARNER (2009), *La llengua dels valencians*, València, Tres i Quatre, p. 377-394.

entorn d'una cultura, d'uns valors morals, d'una tradició, d'una història i d'una conjuntura espacio-temporal comuna. [...]

Els pobles no són essències metafísiques sinó història, això és, producte d'allò que s'ha fet, d'allò que es fa i d'allò que s'ha de fer. Perquè encara més que la història, condicionada naturalment per la geografia i per l'economia, allò que realment fa els pobles és la voluntat de ser, el propòsit de forjar un destí comunitari, d'afirmar una identitat col·lectiva.

La consciència comunitària, la idea que un poble té d'ell mateix, no és tant una cosa que ha de ser retrobada com quelcom que ha de ser definitivament conquistat. En el nostre segle xx de cultura reflexiva i cada dia menys espontània, el sentiment nacional ja no és sols hereditari i esdevé creació d'una activitat en bona part conscient. Sabem perfectament que la voluntat de futur comú és més important que els precedents medievals. La història tracta de l'experiència humana en el passat, i vol interpretar les situacions esdevingudes amb el seu propi dinamisme, amb les seues motivacions i els seus condicionaments: si sabem qui hem estat, sabrem millor què som i què podem ser. Qui ignora els orígens perd identitat, i qui cultiva els factors referencials peculiars mantindrà millor la personalitat, la particularitat. La capacitat d'acció comunitària és per a l'historiador el millor test, el sociograma òptim. [...]

El Regne de València, fruit d'una croada típica, segons el qualifica Robert I. Burns, fou una genuïna creació política cristiano-medieval, un dels *regnes* millor definits [...]. El de València tingué sempre Furs, Corts, Generalitat i moneda particulars. [...] «La Ciutat i Regne de València» fou la denominació tradicional del País Valencià durant l'època foral, i els seus habitants es sentiren i es senten sempre orgullosos del topònim València, mot de noble etimologia llatina. [...] Durant els segles XIII i XIV, València fou com una terra de promissió per als fadrísters catalans i aragonesos que hi anaven en cerca d'aventures i de fortuna, una cosa semblant a la que vindria a ser Amèrica tres segles després per als castellans, extremanys i bascos. Les més allinatjades famílies de Catalunya i d'Aragó tingueren la seua branca a València, els components de la qual, en passar un parell de generacions, adquirien consciència comunitària regnícola, i així, a les darreries del segle XIV, s'havia forjat ja una personalitat valenciana.

El particularisme valencià havia sorgit, doncs, precoçment, i ja el 1383, el gironí fra Francesc Eiximenis, mentor intel·lectual dels jurats valencians, el definia amb contundència: «Ha volgut Nostre Senyor Déu que Poble Valencià sia poble especial e elet entre los altres de tota Espanya, car, com sia vengut e eixit, per la major partida, de Catalunya e li sia al costat, emperò no es nomena Poble Català, ans, per especial privilegi, ha propi nom e es nomena Poble Valencià.» És a dir, que mentre que al centre de la Península Ibèrica rep el nom de Castella la Nova la prolongació meridional de la Vella, en l'est no hi hagué una «Catalunya Nova», sinó una «València». [...]

El valencianisme és un moviment en marxa. Els moviments, a diferència dels períodes, són iniciats per les persones, i cada moviment té un nucli de devots i una massa d'adherits, sense oblidar un marge de fanàtics. I la minoria dirigent fretura de mentors, de teoritzants. «No hi ha res tan pràctic com una bona teoria», digué Kurt Lewin. Els ideòlegs treballem pel desenrotllament i perfeccionament de la doctrina valencianista, però caldrà sempre que ens esforcem per elaborar-la amb el màxim de rigor i la major objectivitat. És falsa la distinció que formulen alguns dels nostres adversaris entre veritat científica i veritat política. Tal dicotomia és immoral, i en tot cas hem de dir-los que una política fonamentada en mentires científiques serà sempre una mala política. [...]

El valencianisme, per a bé o per a mal, és essencialment culturalista. Els valencians som un poble, però no som cap raça, per tal com, segons diverses vegades ho he comentat, el nostre vincle comunitari és la cultura, i no la sang; un lligam no físic, sinó espiritual. Però també, prou que ho sabem, que, pertot arreu, d'espiritualitat, la immensa majoria de la gent no n'ha tingut mai. [...]

La massificació pot significar la pèrdua del sentit crític individual —el més preuat do de l'home—, i en el nostre món, on l'increment vegetatiu i la immigració en fan créixer la demografia de manera galopant, cada dia resulta més difícil viure com a individu, i ens cal viure com a massa. I les masses, que tenen capacitat decisòria en matèria electoral —base de tota democràcia—, continuen mancades de cultura [...]. Però les masses són susceptibles de culturalització, no són refractàries a l'educació. I podem creure que la massificació de la cultura podrà ser a la llarga, si resulta factible, la salvació de la civilització. Perquè, segons comenta Bladé i Desumvila, «si un no creu en la cultura generalitzada, en la cultura que vol dir educació i civisme, tolerància i humanisme, ¿en què hem de creure?»

Uns moviments avorten, però uns altres creixen i fructifiquen. Per tal que el valencianisme progresse, necessita alhora d'intellectuals solvents i prestigiats que realitzen una tasca científica, i de militants amb voluntat de norma: sense coherència, disciplina i responsabilitat no es pot anar avant. I ara permeteu-me acabar amb una autocita. Es tracta d'un vell text que ja havia oblidat totalment —el vaig escriure el 1932, quan era tot un jovenot—, però que uns bons amics —els de *Saó*— han exhumat fa poc, al qual pertanyen aquestes frases: «En el penós camí de recobrament nacional, una advertència vull fer-vos als qui l'heu emprés: ... Cal que bandegeu eixa lamentable indisciplina, pròpia dels nacionalismes febles, que fa als il·lustrats demanar explicacions de tot, i desautoritzar doctrines que ni tan sols coneixen»; sembla que, per desgràcia, tal exhortació no ha perdut actualitat.

I per a reblar el clau, hi afegiré encara la magistral resposta que suara ha donat Joan Miró —el jove pintor de vuitanta-set anys— quan li han preguntat què aconsellava a les noves generacions: «Treballar, treballar... Una gran disciplina, que és la que dona llibertat.»

CRIDA A LA CONCÒRDIA DELS VALENCIANS (1981)²

Moltes vegades en el curs de la història els valencians hem estat estat víctimes de la discòrdia: les bandositats dels Vilaragut i els Centelles, les guerres civils dels agermanats i mascarats, dels maulets i botiflers, dels lliberals i els carlins, etc. En l'actualitat, quan a Espanya s'intenta la democràcia i la reconciliació, els valencians oferim el trist espectacle d'una dimensió maniquea, intolerant, agressiva i irracional. I no es tracta de simples trifulgues amb garrotades, com foren les batalles entre blasquistes i sorianistes de la primeria del segle actual, perquè ara s'han usat explosius.

Creiem que ha arribat l'hora de dir que ja n'hi ha prou. Mai no hem cregut en «la dialéctica de los puños y las pistolas» sinó en la força de la raó. Cal acceptar sense cap mena de reserves el pluralisme ideològic i la llibertat d'expressió.

Molts dels qui firmen aquest document estigueren el 1939 a la banda dels vençuts o se'n consideren hereus ideològics, però propugnen la pacificació, l'entesa cordial i constructiva.

ANTONI FERRANDO
Institut d'Estudis Catalans
Universitat de València

2. Publicat a Antoni FERRANDO i Santi CORTÉS (2007), *Manuel Sanchis Guarnier: Context, paraula, record*, València, Publicacions de la Universitat de València, p. 246.